

کارشناسان اقتصادی در گفت و گو با «وطن امروز» از نقاط ضعف و قوت طرح اعطای بنزین یارانه‌ای به افراد به جای خودرو گفتند

سوخت و ساز یارانه

دولت سیزدهم می‌خواهد در طرحی آزمایشی و محدود به جای ۶۰ لیتر بنزین یارانه‌ای برای هر خودرو، به هر شهروند ۱۵ لیتر بنزین یارانه‌ای بدهد

۲۲ درصد یارانه انرژی در بخش آب و برق پرداخت شده است. این اعداد نشان می‌دهد معادل ۲۹ درصد حجم نقدینگی کشور سال گذشته سهم یارانه پرداختی به گاز بوده است. معادل ۱۱/۵ درصد نقدینگی نیز برای یارانه فرآورده‌های نفتی صرف شده است.

سال گذشته در بخش فرآورده‌های نفتی ۴۰۰ هزار میلیارد تومان یارانه پرداخت شده، این در حالی است که مجموع مصارف هدفمندی یارانه‌ها در سال ۹۹ تنها ۲۳ هزار میلیارد تومان بوده است. این بدان معناست که ۵/۵ برابر بیشتر از مصارف هدفمندی یارانه‌ها برای پرداخت یارانه فرآورده‌های نفتی صرف شده است.

محرومیت ۵۲ درصد جمعیت از یارانه بنزین میانگین یارانه پرداختی به بنزین در کشور سالانه حدود ۳۶۵ هزار میلیارد تومان برآورد شده است. بر این اساس با توجه به جمعیت ۸۴ میلیون نفری ایران، سهم هر ایرانی از یارانه انرژی با دلار ۲۷ هزار تومانی، بیش از ۱۰ میلیون تومان خواهد بود؛ یارانه‌ای که فقط ۴۸ درصد جمعیت کشور به واسطه دارا بودن خودرو از آن بهره‌مند هستند و ۵۲ درصد دیگر سهمی در آن ندارند.

طبق گزارشی که خبرگزاری رسمی دولت در این باره منتشر کرده است، مالکیت خودرو در کشور چندان عادلانه نیست، چرا که از هر هزار ایرانی، ۲۱۸ نفر مالک خودرو هستند. جمعیت ایران در حال حاضر کمی بیش از ۸۴ میلیون نفر است. از این تعداد حدود ۶۳ میلیون نفر چیزی ۷۵ درصد جمعیت در شهرها و ۲۱ میلیون نفر چیزی حدود ۲۵ درصد نیز در روستاها ساکنند. با توجه به اینکه ۲۴ میلیون خانوار در کشور زندگی می‌کنند و جمعیت هر خانوار نیز به طور متوسط ۳/۳ نفر (این نسبت در شهر و روستا تفاوت چندانی ندارد) است، بنابراین حدود ۱۹ میلیون خانوار شهرنشین و ۶/۴ خانوار روستائین در کشور حضور دارند. اطلاعات مرکز آمار نشان از آن دارد که ۳۴ درصد خانوارهای روستایی و ۵۳ درصد خانوارهای شهری حداقل یک خودرو دارند.

بررسی وضعیت جمعیتی خانوارهای شهری و روستایی و درصد مالکیت خودرو خانوارها نیز نشان می‌دهد ۱۰ میلیون خانوار شهری و تنها ۲ میلیون خانوار روستایی در کشور مالک خودرو هستند و اگر درصد مالکیت کل جمعیت کشور را با توجه به این اعداد محاسبه کنیم، تنها ۴۸ درصد خانوارها حداقل مالک یک خودرو هستند. بنابراین تا همین جای کار نیز یارانه بنزین توزیع شده در کشور با توجه به تعداد خودروها به جای آنکه به ۲۲ درصد خانوارها برسد تنها شامل ۴۸ درصد می‌شود.

این آمارها گویای آن است که سرانه مصرف بنزین در ایران ۳ برابر پرجمعیت‌ترین کشور جهان است و ما نه تنها از سود حاصل از صادرات بنزین برخوردار نمی‌شویم، بلکه در صورت ادامه این رویه مجبور به واردات بنزین نیز خواهیم شد. به عبارت دیگر اگر تنها ۱۰ میلیون لیتر مصرف بنزین در کشور کاهش پیدا کرده و این میزان صادر شود، روزانه ۱۱۰ میلیارد تومان درآمد برای کشور به همراه خواهد داشت. این درآمد اگر یک سال ادامه داشته باشد، درآمدی ۴۰ هزار میلیارد تومانی ایجاد می‌کند که با احتساب قیمت ۲۸ هزار تومان برای هر دلار، ۱/۴ میلیارد دلار درآمد ارزی خواهد بود که در شرایط تحریم صادرات نفت می‌تواند بخش بزرگی از کمبود درآمدهای ارزی را جبران کند.

بار مالی یارانه بنزین بر دوش دولت اما موضوع مهم‌تر در بحث بنزین در کشور، یارانه‌ای است که دولت به این فرآورده نفتی پرداخت می‌کند. بر اساس آمار آژانس بین‌المللی انرژی از سال ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۰، معادل ۹۸۶

میلیارد دلار یارانه انرژی در ایران پرداخت شده است. این رقم سال ۲۰۲۰ مجموعاً ۲۹/۶ میلیارد دلار بوده است. این مقدار یارانه پرداختی انرژی در جهان ۴۰ درصد کمتر از سال ۲۰۱۹ بوده و با رقمی حدود ۱۸۱ میلیارد دلار به پایین‌ترین سطح از سال ۲۰۰۷ تاکنون رسیده است. بنابراین در شرایطی که کشورهای دنیا به سمت کاهش پرداخت یارانه انرژی حرکت می‌کنند، در ایران پرداخت یارانه انرژی سالانه هزینه‌های هنگفتی را بر دوش دولت می‌گذارد.

طبق گزارش تفریغ بودجه سال ۹۹ نیز حدود ۹۰ درصد یارانه پنهانی که در کشور پرداخت شده در حوزه انرژی بوده است. به این ترتیب ایران در مجموع سال گذشته حدود ۱/۴ هزار میلیارد تومان یارانه در بخش انرژی پرداخت کرده که ۷۰ درصد آن در حوزه گاز بوده است. بعد از آن نیز فرآورده‌های نفتی شامل سوخت مایع و ۲۸ درصد یارانه پنهان بخش انرژی را بلعیده و تنها حدود

۳ برابر پرجمعیت‌ترین کشور جهان است و ما نه تنها از سود حاصل از صادرات بنزین برخوردار نمی‌شویم، بلکه در صورت ادامه این رویه مجبور به واردات بنزین نیز خواهیم شد. به عبارت دیگر اگر تنها ۱۰ میلیون لیتر مصرف بنزین در کشور کاهش پیدا کرده و این میزان صادر شود، روزانه ۱۱۰ میلیارد تومان درآمد برای کشور به همراه خواهد داشت. این درآمد اگر یک سال ادامه داشته باشد، درآمدی ۴۰ هزار میلیارد تومانی ایجاد می‌کند که با احتساب قیمت ۲۸ هزار تومان برای هر دلار، ۱/۴ میلیارد دلار درآمد ارزی خواهد بود که در شرایط تحریم صادرات نفت می‌تواند بخش بزرگی از کمبود درآمدهای ارزی را جبران کند.

بار مالی یارانه بنزین بر دوش دولت اما موضوع مهم‌تر در بحث بنزین در کشور، یارانه‌ای است که دولت به این فرآورده نفتی پرداخت می‌کند. بر اساس آمار آژانس بین‌المللی انرژی از سال ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۰، معادل ۹۸۶

گروه اقتصادی: طرح جدید دولت با عنوان «بنزین برای همه» که قرار است بنزین تولیدشده در کشور را به جای اختصاص به وسایل نقلیه در اختیار افراد بگذارد، واکنش‌های مختلفی را از سوی مردم و کارشناسان در پی داشته است. تغییر در نحوه ارائه یارانه بنزین برای دستیابی به عدالت در توزیع مهم‌ترین هدف این طرح عنوان شده و قرار است به صورت آزمایشی در ۲ جزیره قشم و کیش آغاز شود.

به گفته مسوولان، در طرح آزمایشی جدید این موضوع در حال بررسی است که اگر خانواده‌ای قبلاً سهمیه بنزین ۶۰ لیتر داشته و در حال حاضر این میزان کاهش یافته است، با تمهیداتی این میزان سهمیه برای آن خانواده حفظ شود. در واقع دولت تصمیم دارد به آن دسته از افراد که صاحب خودرو نیستند و تاکنون از یارانه بنزین بی‌بهره مانده‌اند، یارانه بدهد. بر این اساس، هیچ افزایش قیمتی در کار نیست و تمام مردم چه کسانی که صاحب خودرو هستند و چه کسانی که خودرو ندارند، بر حسب کارت ملی و با شرط اینکه یک سال در ایران اقامت داشته باشند، در ابتدای این طرح، ماهانه ۱۵ لیتر بنزین ۱۵۰۰ تومانی به آنها تعلق می‌گیرد و دریافت‌کنندگان می‌توانند آن را استفاده کرده یا به صورت اعتباری از بخش ریالی آن استفاده کنند.

بسیاری از کارشناسان اقتصاد با انتقاد از این طرح عنوان کرده‌اند این اقدام بار مالی سنگینی را بر دوش دولت می‌گذارد.

در روزهای اخیر وزیر نفت نیز این موضوع را تایید کرده و گفته قرار است در این طرح همه مردم از یارانه بنزین استفاده کنند و جزو طرح‌هایی است که برای دولت هزینه دارد ولی در نهایت همه مردم بهره‌مند خواهند شد. مدیرعامل شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی درباره جزئیات این طرح با بیان اینکه ذخیره بنزین سهمیه‌ای که در کارت سوخت خودروها و موتورسیکلت‌ها وجود دارد، حفظ خواهد شد، گفته است: طبق این طرح سهمیه بنزین خودروهای عمومی تغییر نخواهد کرد و به جای واریز به کارت سوخت، به حساب بانکی صاحب آن خودرو واریز می‌شود، همچنین برای خودروهای شخصی سهمیه‌ای معادل ۱۵ لیتر به ازای هر فرد به حساب سرپرست خانواده واریز می‌شود. طبق گفته مسوولان در این طرح یک سامانه مبادله بنزین پیش‌بینی شده است که افرادی که خودرو ندارند، می‌توانند سهمیه خود را به سایر افراد بفروشند و در واقع مبلغ سهمیه خود را به پول نقد تبدیل کنند.

یارانه به ۱۸/۵ میلیون ماشین یا یارانه به ۸۴ میلیون شهروند؟

اقتصاددان و تحلیلگر مسائل اقتصادی در گفت‌وگو با «وطن امروز»

هدف طرح مشخص نیست

برای حمایت از مردم روش‌های کارآمدتری نیز وجود دارد که یکی از این روش‌ها حذف یارانه است. به گفته وی، نظام پرداخت یارانه در کشور دقیقاً اثر معکوس روی همه مؤلفه‌های اقتصادی و اجتماعی گذاشته است، پس قاعدتاً عادلانه‌ترین اقدام این است که یارانه‌ها حذف شود. البته دولت باید پیش از حذف یارانه‌ها برآوردی از تورم و میزان هزینه‌ای که با حذف یارانه ایجاد می‌شود در اختیار داشته باشد.

کدام زیرساخت‌ها آماده است؟

موضوع زیرساخت اجرای طرح «بنزین برای همه» نیز از موارد دیگری است که یزدی‌زاده با اشاره به آن می‌گوید: فرض کنید طرح مذکور از منظر تحقق هدف، طرحی کارآمد و قابل اجراست اما آیا زیرساخت‌های لازم که مهم‌ترین آن زیرساخت دیجیتال و اینترنتی آن است، مهیا و آماده است؟ دولت چگونه می‌خواهد بازاری ایجاد کند که قرار است ۴۰ میلیون عرضه‌کننده در آن حضور داشته باشند؟ با فرض اینکه چنین بازاری هم ایجاد شود، ساکنان مناطق محروم که حتی برای تحصیل فرزندان‌شان تلفن هوشمند در اختیار ندارند، چگونه باید وارد چنین سیستمی شوند؟

یزدی‌زاده معتقد است اجرای این طرح بیش از آنکه جنبه حمایت از اقشار مختلف جامعه را داشته باشد و بنزین را به طور عادلانه تقسیم کند، مردم را به دلالتان خرید و فروش بنزین تبدیل می‌کند.

محمدرضا یزدی‌زاده، اقتصاددان و تحلیلگر مسائل اقتصادی در گفت‌وگو با «وطن امروز» با تأکید بر اینکه طراحی یک طرح باید بر اساس یک هدف مشخص باشد، می‌گوید: معمولاً برای تحقق یک هدف کلان چندین راهکار از سوی کارشناسان مطرح و پس از بررسی و ارزیابی همه‌جانبه، بهترین راهکار انتخاب و اجرا می‌شود.

وی می‌گوید: در طرح «بنزین برای همه» نه هدف طرح و نه روش‌های تحقق آن، مشخص نیست، هر چند که ظاهر قضیه نشان می‌دهد قرار است با هدف حمایت از اقشار مختلف جامعه، بنزین به صورت عادلانه در کشور توزیع شود. به عبارت دیگر در حال حاضر دولت برای حمایت از مردم روی برخی کالاها یارانه پرداخت می‌کند که عملاً بسیاری از افراد از این حمایت برخوردار نیستند. وی معتقد است طرح دولت برای توزیع عادلانه بنزین یک تصمیم و طرح پوپولیستی است که نه تنها هدف اصلی طرح را محقق نمی‌کند، بلکه مردم را درگیر خرید و فروش بنزین و چه بسا قاچاق می‌کند. حال این سوال مطرح است اگر چنانچه هدف از اجرای این طرح حمایت از مردم است، آیا ارائه مستقیم بنزین به مردم به معنای حمایت از آنهاست؟

یزدی‌زاده با اشاره به نظام پرداخت یارانه در کشور می‌گوید: هدف از پرداخت یارانه حمایت از مردم است، در حالی که اکنون کسی که درآمد و مصرف بیشتری دارد، از یارانه بیشتری برخوردار است و این دقیقاً مصداق بارز نقض غرض محسوب می‌شود، در حالی که

میانگین در سال جاری روزانه ۸۵/۵ میلیون لیتر بنزین مصرف کرده‌اند که از این میزان ۶۰ میلیون لیتر بنزین سهمیه‌ای و ۲۵/۵ میلیون لیتر نیز بنزین آزاد بوده است. با توجه به مابه‌التفاوت قیمت بنزین یارانه‌ای و قیمت‌های جهانی در هر ۲ مورد، روزانه نزدیک به هزار میلیارد تومان درآمد ممکن صادراتی از بین می‌رود. این در حالی است که اساساً ۵۲ درصد مردم از این رقم سهمیه‌ای برخوردارند. این توزیع ناعادلانه یارانه بنزین موجب شد دولت طرح جدیدی را با هدف بهره‌مندی همه اقشار جامعه از یارانه بنزین ارائه دهد.

نگاهی به قیمت بنزین با عدد اکتان ۹۲ در معاملات خلیج فارس نشان می‌دهد هر بشکه بنزین حدوداً معادل ۱۵۹ لیتر است، از طرفی هر لیتر بنزین در خلیج فارس در سال جاری حدود ۵۰ سنت قیمت‌گذاری شده که با میانگین قیمت ۲۷ هزار تومان برای هر دلار، هر لیتر بنزین در خلیج فارس ۱۳ هزار و ۵۰۰ تومان قیمت می‌خورد. با توجه به قیمت هزار و ۵۰۰ تومانی برای بنزین سهمیه‌ای و ۳ هزار تومانی بنزین آزاد، هر لیتر بنزین سهمیه‌ای ۱۲ هزار تومان و هر لیتر بنزین آزاد نیز ۱۰ هزار و ۵۰۰ تومان نسبت به قیمت جهانی فاصله دارد. از سوی دیگر ایرانی‌ها به طور

عضو هیأت علمی دانشگاه صنعتی امیرکبیر در گفت‌وگو با «وطن امروز»

«بنزین برای همه» به شرط اجرای درست، طرح خوبی است

زیرساخت‌های اجرای طرح مذکور آماده است و تأکید نمی‌توان درباره آن اظهارنظر دقیقی کرد چرا که نظام شناسایی خانوارهای ایرانی ابراداتی دارد. از طرف دیگر این طرح در مرحله اول قرار است در قشم و کیش اجرا شود اما با این حال زیرساخت‌های اجرای طرح در کشور قابل آماده شدن است.

وی تأکید می‌کند: دفاع از ذات طرح امری متفاوت از دفاع از مدل اجرای آن است، لذا دولت باید با حساب و کتاب دقیق و رفع نقاط ضعف و تقویت نقاط قوت این طرح زمینه را برای اجرای آن فراهم کند. به هر حال به نظر می‌رسد توزیع عادلانه بنزین بهتر از وضعیت کنونی موجود در کشور است.

به گفته وی، آنچه مسلم است اگر طرح «بنزین برای همه» خوبی اجرا شود و اشکال اجرایی نداشته باشد، طرح کارآمد و خوبی است.

مرتضی زمانیان، عضو هیأت علمی دانشگاه صنعتی امیرکبیر در گفت‌وگو با «وطن امروز» با اشاره به طرح جدید وزارت نفت برای توزیع عادلانه بنزین در میان خانوارهای ایرانی می‌گوید: در حال حاضر در این زمینه ۲ موضوع مطرح است؛ یکی موضوع قیمت و یارانه‌های بودن بنزین و دیگری بحث توزیع عادلانه.

به گفته وی، به نظر می‌رسد موضوع قیمت و یارانه‌های بودن بنزین در حال حاضر در کشور محل مناقشه است و دولت نیز تصمیم گرفته فعلاً به این قضیه ورود پیدا نکند و اقدامات خود را بر مسأله توزیع عادلانه متمرکز کند.

وی معتقد است با توجه به اینکه جامعه هنوز با اصلاح قیمت موافق نیست، بنابراین باید ۲ موضوع مطرح شده، تفکیک شود. زمانیان با اشاره به زیرساخت‌های اجرای طرح می‌گوید: اینکه

با بالاترین سرعت، بدون قطعی داندلود کنید

حجم نامحدود و پرسرعت با انتخاب اینترنت با کیفیت